

European Union

HÜQUQ VƏ İNKİŞAF
İCTİMAİ BİRLİYİ

SOSIAL HÜQUQLARIN HÜQUQİ MÜDAFİƏSİ

European Union

SOSIAL HÜQUQLARIN HÜQUQİ MÜDAFİƏSİ

Kitabça Avropa İttifaqı tərəfindən maliyyələşdirilən və BMT İnkişaf Proqramı tərəfindən icra olunan “Həssas əhali qruplarının sosial-iqtisadi hüquqlarının təmin olunmasında vətəndaş cəmiyyətinin rolunun gücləndirilməsi” layihəsi çərçivəsində həyata keçirilən “Azərbaycanda sosial hüquqlar və onun müdafiəsinin təkmilləşdirilməsi” layihəsi üzrə çap olunub.

© "GGP CONSULT" Məhdud Məsuliyyətli Cəmiyyəti

B a k 1 -2017

M Ü N D Ə R İ C A T

Giriş

I. SOSIAL HÜQUQLARIN İNZİBATI QAYDADA MÜDAFİƏSİ

II. SOSIAL HÜQUQLARIN MƏHKƏMƏ QAYDASINDA MÜDAFİƏSİ

III. SOSIAL HÜQUQLARIN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI İNSAN
HÜQUQLARI ÜZRƏ MÜVƏKKİLİ (OMBUDSMAN) TƏRƏFİNDƏN
MÜDAFİƏSİ

IV. ŞİKAYƏT VƏ ƏRİZƏLƏRİN FORMALARI VƏ NÜMUNƏLƏRİ.

Giriş

Sosial hüquqlar insanın ləyaqətli həyat şəraiti, sosial müdafiəsi ilə bağlı hüquqi təminatlardır və qanunla qorunur.

*Konstitusiyanın 60-cı maddəsi sosial hüquqlar da daxil olmaqla hüquq və azadlıqların müdafiəsinin iki formasını – **inzibati qaydada** və **məhkəmə qaydasında** müdafiəsini nəzərdə tutur.*

Burada göstərilir ki, hər kəsin hüquq və azadlıqlarının inzibati qaydada və məhkəmədə müdafiəsinə təminat verilir. Hər kəsin hüququ var ki, onun işinə qərəzsiz yanaşılınsın və həmin iş inzibati icraat və məhkəmə prosesində əğlabatan müddətdə baxılınsın. Hər kəsin inzibati icraat və məhkəmə prosesində dinlənilmək hüququ vardır. Hər kəs dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, hüquqi şəxslərin, bələdiyyələrin və vəzifəli şəxslərin hərəkətlərindən və hərəkətsizliyindən inzibati qaydada və məhkəməyə şikayət edə bilər.

Hər kəsin inzibati icraat və məhkəmə prosesində dinlənilmək hüququ vardır. Hər kəs dövlət orqanlarının, siyasi partiyaların, hüquqi şəxslərin, bələdiyyələrin və vəzifəli şəxslərin hərəkətlərindən və hərəkətsizliyindən inzibati qaydada və məhkəməyə şikayət edə bilər.

Konstitusiyanın 61-ci maddəsi hər kəsin yüksək keyfiyyətli hüquqi yardım almaq hüququnu nəzərdə tutur və burada həmçinin deyilir ki, qanunla nəzərdə tutulmuş hallarda hüquqi yardım ödənişsiz, dövlət hesabına göstərilir.

“İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqların müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının 6-cı maddəsində göstərilir ki, hər kəs, onun mülki hüquq və vəzifələri müəyyən edilərkən və ya ona qarşı hər hansı cinayət ittihamı irəli sürülərkən, qanun əsasında yaradılmış müstəqil və qərəzsiz məhkəmə vasitəsi ilə, əğlabatan müddətdə işinin ədalətli və açıq araşdırılması hüququna malikdir.

Sosial hüquqların inzibati qaydada müdafiəsi “İnzibati icraat haqqında” qanunla müəyyən edilmiş qaydada həyata keçirilir. Bu qaydaya görə inzibati orqanın və onun vəzifəli şəxsinin hüququ pozan hərəkətindən (hərəkətsizliyindən) və aktından həmin orqanın tabe olduğu yuxarı inzibati orqana şikayət vermək yolu ilə həyata keçirilir.

Bununla belə, hüququ pozulan şəxs yuxarı inzibati orqana şikayət verməklə yanaşı inzibati məhkəməyə də müraciət edə bilər.

Sosial hüquqların məhkəmə müdafiəsi də əsasən inzibati məhkəmələr tərəfindən həyata keçirilir. Bununla yanaşı bir sıra sosial hüquqların hüquqi müdafiəsi ümumi yurisdiksiyalı məhkəmələr tərəfindən həyata keçirilir (məsələn, əmək hüquqlarının pozulması, işdə bədbəxt hadisə nəticəsində sağlamlığa vurulan zərər, təhsil hüquqları, ailə və mənzil hüquqları ilə bağlı mübahisələr və s.).

Sosial hüquqlar dövlət orqanları tərəfindən pozulduqda və onun bərpası yerli məhkəmələr tərəfindən mümkün olmadıqda, Avropa Məhkəməsinə fərdi şikayətlər verilməlidir.

I. SOSIAL HÜQUQLARIN İNZİBATI QAYDADA MÜDAFİƏSİ

Sosial hüquqları pozulan şəxslər onun inzibati qaydada bərpası və müdafiəsi hüququna malikdirlər. Konstitusiyanın 60-cı maddəsi ilə digər hüquqlar kimi sosial hüquqların da məhkəmə müdafiəsi ilə yanaşı inzibati qaydada müdafiəsinə təminat verilir.

Sosial hüquqların inzibati qaydada müdafiəsi əsasən, Konstitusiya, “İnzibati icraat haqqında” qanun və digər müvafiq normativ hüquqi aktlarla tənzimlənir.

“İnzibati icraat haqqında” qanunda deyilir ki, maraqlı şəxslər hüquqlarını və ya qanunla qorunan maraqlarını müdafiə etmək məqsədilə inzibati aktdan və ya inzibati aktın qəbul edilməsindən imtina dan, habelə inzibati orqanın hərəkət və ya hərəkətsizliyindən şikayət vermək hüququna malikdirlər.¹

“İnzibati icraat haqqında” qanunun 2.0.1. maddəsinə görə **inzibati orqan müvafiq icra hakimiyyəti orqanları, onların yerli (struktur) və digər qurumları, bələdiyyələr, habelə qanuna əsasən inzibati akt qəbul etmək səlahiyyəti verilmiş fiziki və ya hüquqi şəxsdir.**

Həmin Qanunun 2.0.2. maddəsinə görə isə, **inzibati akt - inzibati orqan tərəfindən ümumi (publik) hüquq sahəsinə aid olan müəyyən (konkret) məsələni nizama salmaq və ya həll etmək məqsədilə qəbul edilmiş və ünvanlandığı hüquqi və ya fiziki şəxs (şəxslər) üçün müəyyən hüquqi nəticələr yaradan qərar, sərəncam və ya digər növ hakimiyyət tədbiridir.** Sosial hüquqların inzibati qaydada müdafiəsi üzrə şikaətlərin verilməsi “İnzibati icraat haqqında qanunun VII fəslə (71 – 80-ci maddələr) ilə tənzimlənir.

1 “İnzibati icraat haqqında” qanunun 71.1. və 71.2.-ci maddələri

İnzibati orqanın və onun vəzifəli şəxsinin hüququ pozan hərəkətindən (hərəkətsizliyindən) və aktından həmin orqanın tabe olduğu yuxarı inzibati orqana şikayət vermək yolu ilə həyata keçirilir.

İnzibati orqanın və onun vəzifəli şəxsinin hüququ pozan hərəkətindən (hərəkətsizliyindən) eyni vaxtda həm inzibati, həm də məhkəmə qaydasında şikayət (inzibati iddia) verildiyi hallarda, şikayətə məhkəmə qaydasında baxılır və şikayət instansiyasında həmin şikayət üzrə başlanılmış icraata xitam verilir.²

Şikayət inzibati aktın qüvvəyə mindiyi gündən 30 gün müddətində birbaşa və ya inzibati aktı qəbul etmiş inzibati orqan vasitəsilə şikayət instansiyasına (*orqanın tabe olduğu yuxarı inzibati orqana*) təqdim edilir. İnzibati orqan **3 gün müddətində** həmin şikayəti şikayət instansiyasına göndərməyə borcludur.

İnzibati aktda ona qarşı mümkün hüquqi müdafiə vasitələri, bu hüquqi müdafiə vasitələrindən istifadə (şikayət vermə) qaydası və müddəti nəzərdə tutulmadıqda və ya inzibati akt onun ünvanlanmadığı digər maraqlı şəxslərin qanuni maraqlarına (ilk dəfə) toxunduqda, həmin inzibati aktdan onun qüvvəyə mindiyi gündən 6 ay müddətində şikayət verilə bilər.

İnzibati aktdan şikayət verilməsi ilə bağlı müddət üzrlü səbəbdən buraxıldıqda, maraqlı şəxsin ərizəsinə əsasən şikayət instansiyası tərəfindən həmin müddət bərpa edilir.

İnzibati şikayət yazılı formada tərtib edilməli və şikayətdə aşağıdakı məlumatlar göstərməlidir:

2 “İnzibati icraat haqqında” qanunun 72.2.-ci maddəsi

- *şikayətin verildiyi inzibati orqanın adı və ünvanı;*
- *şikayəti verən şəxsin soyadı, adı, atasının adı, yaşayış yeri və ya olduğu yer (hüquqi şəxsin adı və hüquqi ünvanı), inzibati icraatda prosessual vəziyyəti;*
- *barəsində şikayət verilən inzibati akt və ya hərəkət (hərəkətsizlik)³;*
- *şikayəti verən şəxsin tələbi və tələbin əsasları;*
- *şikayətin tərtib edildiyi tarix;*
- *şikayəti verən şəxsin imzası.*

İnzibati şikayət yuxarıda nəzərdə tutulmuş formal tələblərə cavab vermədikdə, inzibati orqan şikayətin həmin tələblərə uyğun olaraq düzəldilməsi üçün qısa müddət təyin edir və formal tələblərə əməl olunmamasının hüquqi nəticələrini şikayətçiyə izah edir.

İnzibati orqan şikayətdə buraxılmış səhvlərin aşkar edilməsində və onların aradan qaldırılmasında şikayətçiyə yardım etməyə, inzibati icraatda iştirak edən şəxsin malik olduğu hüquq və vəzifələri ona izah etməyə borcludur.⁴

Şikayət instansiyası aşağıdakı hallarda inzibati şikayəti baxılmamış saxlayır:

- *şikayətin tərtib olunması üçün nəzərdə tutulmuş tələblərə əməl olunmadıqda;*

3 Qanunsuz hərəkət, şəxsin və ya orqanın qanunun yol vermədiyi hərəkəti etməsidir. Qanunsuz hərəkətsizlik, şəxsin və ya orqanın qanunla etməli olduğu hərəkəti etməməsidir

4 “İnzibati icraat haqqında” qanununun 23.1.-ci maddəsi

- *şikayətin predmeti üzrə digər səlahiyyətli inzibati orqanın və ya məhkəmənin qanuni qüvvəyə minmiş qərarı olduqda;*
- *inzibati şikayətin verilməsi üçün qanunla müəyyən olunmuş müddət buraxıldıqda və buraxılmış müddət bərpa edilmədikdə;*
- *şikayət maraqlı şəxsin və ya onun nümayəndəsinin ərizəsinə əsasən geri götürüldükdə.*

Şikayətçi nəzərdə tutulmuş əsasları aradan qaldırırdıqdan sonra ümumi qaydada yenidən inzibati şikayət verə bilər.

İnzibati şikayət onunla bağlı qərar qəbul ediləndək şikayətçi tərəfindən geri götürülə bilər.

Qanunda başqa müddət nəzərdə tutulmamışdırsa, **şikayət instansiyası daxil olduğu gündən 1 ay müddətində inzibati şikayətə baxmağa və mahiyyəti üzrə qərar qəbul etməyə borcludur.**

Şikayət inzibati aktı qəbul etmiş inzibati orqana təqdim olunduqda, həmin orqan şikayəti və icraatla bağlı materialları şikayət instansiyasına göndərməyə borcludur. Şikayət maraqlı şəxs tərəfindən birbaşa şikayət instansiyasına təqdim olunduqda, həmin orqan şikayət olunan inzibati aktı qəbul etmiş inzibati orqandan icraatla bağlı materialları tələb edə bilər.

Şikayət üzrə icraat zamanı şikayət instansiyası tərəfindən işə mahiyyəti üzrə və tam həcmdə baxılır, şikayət olunan aktın qanunauyğunluğu və məqsədəuyğunluğu araşdırılır.

Şikayət instansiyasının şikayət üzrə qərarı həm işdə olan, həm də əlavə təqdim olunmuş sübutlara əsaslanmalıdır.

Şikayət instansiyası şikayətə baxılmasını heç bir halda şikayət olunan inzibati aktı qəbul etmiş inzibati orqana və ya onun vəzifəli şəxslərinə həvalə edə bilməz.

İnzibati şikayətə baxdıqdan sonra şikayət instansiyası:

- *inzibati aktı dəyişdirmədən, inzibati şikayəti isə təmin etmədən saxlayır və ya;*
- *inzibati aktı tamamilə və ya qismən ləğv edir və işdə olan və ya əlavə təqdim olunmuş sübutlar əsasında yeni inzibati akt qəbul edir və ya;*
- *inzibati aktı dəyişdirir;*

İnzibati şikayət inzibati orqanın hərəkət və ya hərəkətsizliyindən verilərsə, həmin şikayət üzrə aparılmış araşdırmanın nəticəsinə dair qərar qəbul edir.

Şikayət instansiyası tərəfindən inzibati şikayət üzrə qəbul edilmiş qərar inzibati akt sayılır və inzibati aktlara dair bu Qanunla müəyyən edilmiş tələblərə uyğun olmalıdır.

Şikayət instansiyası tərəfindən nəzərdə tutulmuş müddət ərzində qərar qəbul edilmədikdə və ya şikayət instansiyası tərəfindən qəbul edilmiş qərarla razılaşmadıqda, şikayətçi məhkəməyə şikayət verə bilər.

II. SOSIAL HÜQUQLARIN MƏHKƏMƏ QAYDASINDA MÜDAFİƏSİ

Sosial hüquqların məhkəmə müdafiəsi əsasən inzibati məhkəmələr tərəfindən həyata keçirilir. Bununla yanaşı bir sıra sosial hüquqların hüquqi müdafiəsi ümumi yurisdiksiyalı məhkəmə (rayon, şəhər məhkəmələri, apellyasiya və kassasiya məhkəmələrinin mülki kollegiyaları) tərəfindən həyata keçirilir (məsələn, əmək hüquqlarının pozulması, işdə bədbəxt hadisə nəticəsində sağlamlığa vurulan zərər, təhsil hüquqları, ailə və mənzil hüquqları ilə bağlı mübahisələr və s.).

İnzibati məhkəmə qaydasında aşağıdakı iddialara baxılır:

1. Şəxsin hüquq və vəzifələri ilə bağlı inzibati orqan tərəfindən qəbul edilmiş inzibati aktın mübahisələndirilməsinə (ləğv olunmasına və ya dəyişdirilməsinə) dair iddialara (mübahisələndirmə haqqında iddia); Yəni iddiaçı inzibati orqan tərəfindən artıq qəbul olunmuş və onun üçün hüquqi nəticələr yaradan inzibati aktın ləğv edilməsi və ya dəyişdirilməsinə, icraya yönəldilmiş məhkəmədən tələb edə bilər. Məsələn, yerli icra hakimiyyəti orqanı tərəfindən vətəndaşın yaşadığı evin qanunsuz hesab edilməsi və sökülməsi barədə qərar qəbul olunduqda vətəndaş həmin qərarı qanunsuz hesab edə və bu qərarın ləğv olunması üçün məhkəməyə müraciət edə bilər. Bu inzibati aktlar mübahisələndirmə haqqında iddianın predmeti ola bilər:

a) barəsində məhkəməyə şikayət verilməmiş inzibati akt;

b) barəsində şikayət verildiyi hallarda, şikayət instansiyasının qərarı ilə dəyişdirilmiş inzibati akt (şikayət instansiyası tərəfindən qərar qəbul edildikdən sonrakı formada ilkin inzibati akt);

c) şikayət instansiyası tərəfindən şikayətə baxma qaydasında qəbul edilmiş və ə ilk dəfə olaraq üçüncü şəxs üçün öhdəlik yaradan qərar (inzibati akt).

2. İnzibati orqanın üzərinə inzibati aktın qəbul edilməsi ilə bağlı

müvafiq öhdəliyin qoyulmasına dair iddialara və ya inzibati orqanın hərəkətsizliyindən müdafiəyə dair iddialara (məcburetmə haqqında iddia); Məcburetmə haqqında iddia vasitəsi ilə iddiaçı onun arzuladığı inzibati aktı qəbul etmək vəzifəsini cavabdehin üzərinə qoymağı məhkəmədən tələb edə bilər. Bu qayda həm iddiaçının arzuladığı inzibati aktın qəbulundan cavabdeh tərəfindən imtina edildiyi hallara, həm də cavabdehin hərəkətsizliyi səbəbindən (hərəkətsizliyə qarşı iddia) inzibati aktın qəbul edilmədiyi hallara şamil olunur. Məsələn, bələdiyyə qanunla pulsuz torpaq sahəsi verilməsi nəzərdə tutulan şəxsə torpaq sahəsinin verilməsindən imtina edə bilər. Bu halda vətəndaş torpaq sahəsinin ona verilməsi barədə inzibati aktın qəbul olunması barədə məhkəməyə müraciət edə bilər.

3. İnzibati orqan tərəfindən inzibati aktın qəbul edilməsi ilə əlaqədar olmayan müəyyən hərəkətlərin edilməsinə dair iddialara (öhdəliyin icrası haqqında iddia); Öhdəliyin icrası haqqında iddia vasitəsi ilə iddiaçı cavabdehdən inzibati aktın qəbul edilməsi ilə bağlı olmayan (inzibati aktın qəbul edilməsinə yönəlməyən) müəyyən hərəkətlərin edilməsini tələb edə bilər. Öhdəliyin icrası haqqında iddia vasitəsi ilə həmçinin inzibati orqanlar tərəfindən ümumi hüquqi öhdəliklərin pozulması nəticəsində vurulmuş ziyana görə kompensasiyanın ödənilməsi də tələb edilə bilər.

4. İnzibati orqanın inzibati aktın qəbul edilməsi ilə əlaqədar olmayan və bilavasitə şəxsin hüquq və azadlıqlarını pozan qanunsuz müdaxiləsindən müdafiəyə dair iddialara (müəyyən hərəkətləri etməkdən çəkinməyə dair iddia); Müəyyən hərəkətləri etməkdən çəkinməyə dair iddia vasitəsi ilə iddiaçı cavabdehdən inzibati akt sayılmayan əlverişsiz hərəkətlərin edilməməsini və ya dayandırılmasını tələb edə bilər. Qəbul edilməsi gözlənilən inzibati akta qarşı qabaqlayıcı (preventiv) iddianın qaldırılmasına yalnız

obyektiv səbəblərdən irəli gələn müstəsna hallarda (şəxsin hüquqlarına və qanunla qorunan maraqlarına müdaxilənin qarşısını almağın xüsusilə zəruri olduğu hallarda) yol verilir. Məsələn, şəhərin yeni Baş Planına görə istirahət parkı salınması nəzərdə tutulan ərazinin bir hissəsində ticarət obyektini yerləşir. İstirahət Parkının salınması ilə bağlı həmin ticarət obyektinin sökülməsinə dair müvafiq sərəncam veriləcəyi realdır. Bu halda mülkiyyət hüquqlarına zərər dəyəcək sahibkar şəhər rəhbərliyinin üzərinə belə bir inzibati aktın qəbul edilməməsinə dair vəzifə qoyulmasına dair məhkəmədə iddia qaldırır.

5. İnzibati hüquq münasibətinin mövcud olmasına və ya olmamasına, habelə inzibati aktın etibarsız sayılmasına dair iddialara (müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia); Müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia vasitəsi ilə iddiaçı hər hansı hüquq münasibətinin mövcud olması və ya olmamasının, yaxud inzibati aktın etibarsızlığının tanınmasını məhkəmədən tələb edə bilər. Müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia vasitəsi ilə iddiaçı artıq icra olunmuş inzibati aktın qanunsuz sayılmasını məhkəmədən tələb edə bilər. Müəyyən etmə və ya tanınma haqqında iddia iddiaçının həmin münasibətlərin qısa müddətdə müəyyən edilməsində kifayət qədər maraqlı olduğu hallarda qaldırıla bilər. Hüquq münasibətlərinin müəyyən edilməsində iddiaçının marağı hüquqi, iqtisadi və ya ideya xarakterli ola bilər.

Hazırda fəaliyyət göstərən inzibati-iqtisadi məhkəmələrin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri aşağıdakı kimidir:

Naxçıvan Muxtar Respublikası İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri: Naxçıvan şəhəri, Babək rayonu, Culfa rayonu, Kəngərli rayonu, Ordubad rayonu, Sədərək rayon, Şahbuz rayonu, Şərur rayonu.

1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri: Binəqədi rayonu, Qaradağ rayonu, Nəsimi

rayonu, Səbail rayonu, Yasamal rayonu.

2 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri: Xətai rayonu, Xəzər rayonu, Nərimanov rayonu, Nizami rayonu, Sabunçu rayonu, Suraxanı rayonu.

Gəncə İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri: Gəncə şəhəri, Ağdam rayonu, Ağstafa rayonu, Bərdə rayonu, Daşkəsən rayonu, Gədəbəy rayonu, Goranboy rayonu, Göygöl rayonu, Xankəndi şəhəri, Xocalı rayonu, Kəlbəcər rayonu, Qazax rayonu, Naftalan şəhəri, Samux rayonu, Şəmkir rayonu, Tərtər rayonu, Tovuz rayonu.

Sumqayıt İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri: Sumqayıt şəhəri, Abşeron rayonu, Xaçmaz rayonu, Xızı rayonu, Qobustan rayonu, Quba rayonu, Qubadlı rayonu, Qusar rayonu, Siyəzən rayonu, Şabran rayonu, Şamaxı rayonu, Şuşa rayonu, Zəngilan rayonu.

Şirvan İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri: Ağcabədi rayonu, Ağsu rayonu, Astara rayonu, Beyləqan rayonu, Biləsuvar rayonu; Cəbrayıl rayonu, Cəlilabad rayonu. Füzuli rayonu, Hacıqabul rayonu, Xocavənd rayonu, İmişli rayonu, Kürdəmir rayonu, Laçın rayonu, Lerik rayonu, Lənkəran rayonu, Masallı rayonu, Neftçala rayonu, Saatlı rayonu, Sabirabad rayonu, Salyan rayonu, Şirvan şəhəri, Ucar rayonu, Yardımlı rayonu, Zərdab rayonu.

Şəki İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinin yurisdiksiyasına aid olan ərazi vahidləri: Şəki rayonu, Ağdaş rayonu, Balakən rayonu, Göyçay rayonu, İsmayilli rayonu, Qax rayonu, Qəbələ rayonu, Mingəçevir şəhəri, Oğuz rayonu, Yevlax rayonu, Zaqatala rayonu

İnzibati məhkəmə qaydasında iddia ərizəsi müvafiq məhkəməyə yazılı şəkildə aşağıdakı müddətlərdə verilə bilər:

- *mübahisələndirmə haqqında iddia inzibati aktın təqdim (elan)*

olunduğu vaxtdan, şikayət instansiyasına şikayət verildiyi hallarda isə şikayətə dair qəbul olunan inzibati aktın təqdim olunduğu vaxtdan 30 gün müddətində qaldırıla bilər.

- *məcburetmə haqqında iddia tələb olunan inzibati aktın qəbul edilməsindən imtina barədə iddiaçıya müvafiq inzibati aktın təqdim edildiyi və ya bu barədə yazılı məlumatın verildiyi vaxtdan 30 gün müddətində qaldırıla bilər.*

Qeyd edək ki, qanunvericilikdə məhkəməyə müraciət üzrə buraxılmış müddətin bərpa edilməsi imkanı da nəzərdə tutmuşdur. Belə ki, əgər məhkəməyə müraciətlə bağlı müddət üzürlü səbəbdən buraxılmışdırsa, bu halda iddia ərizəsinin, apellyasiya, kassasiya və əlavə kassasiya şikayətinin verildiyi məhkəməyə eyni zamanda müddətin bərpası ilə bağlı ərizə də təqdim edilməlidir. Məhkəmə müddətin buraxılmasını üzürlü hesab etdikdə, buraxılmış müddəti bərpa edə və müraciəti qəbul edə bilər.

İddia ərizəsində aşağıdakılar göstərməlidir:

- *ərizənin verildiyi məhkəmənin adı;*
- *iddiaçı və cavabdeh fiziki şəxslərin soyadları, adları, atalarının adları, yaşayış yerləri, inzibati orqanların (hüquqi şəxslərin) adı və hüquqi ünvanları;*
- *iddiaçının (ərizəçinin) tələbi. Bunlar hər bir iddia ərizəsində göstərməli olan məlumatlardır.*
- *əgər iddiaçı məhkəmə prosesinin tezləşdirilməsini istəyirsə, iddia ərizəsində həmçinin aşağıdakıları da göstərə bilər (genişləndirilmiş ərizə forması):*
- *iddiaçının öz tələbini əsaslandırıdığı faktlar və digər sübutetmə vasitələri;*
- *iddiaçının arzuladığı inzibati aktın qəbul edilməsinin zəruriliyini göstərən hallar və iddiaçının istəyinə uyğun olaraq, həmin*

inzibati aktın layihəsi;

- *mübahisənin düzgün həll edilməsi üçün zəruri olan digər məlumatlar və iddiaçının vəsatətləri;*
- *əslə və ya surəti iddia ərizəsinə qoşulmaqla, mübahisələndirilən inzibati akt və şikayət instansiyasına şikayət verildiyi hallarda şikayət instansiyasının qərarı;*
- *ərizəyə əlavə olunmuş sənədlərin siyahısı.*

Proses iştirakçılarının sayına görə iddia ərizəsinin və digər sənədlərin surətləri iddia ərizəsinə əlavə olunmalıdır.

İddia ərizəsi məhkəməyə daxil olduğu gün məhkəmənin dəftərxanasında qeydiyyatla alınmalı və ərizəyə qeydiyyat tarixi göstərilməklə stamp vurulmalıdır. İddia ərizəsi məhkəməyə daxil olduğu gündən icraata qəbul edilmiş sayılır. Ərizəməhkəmə tərəfindən ağılabatan müddətdə baxılmalı və həmin işin həllinə dair qətnamə və ya qərar qərar qərar çıxarılmalıdır.

Ərizəçi birinci instansiya məhkəməsinin qərarı ilə razılaşmadıqda apellyasiya şikayəti verə bilər. Apellyasiya şikayəti apellyasiya məhkəmələrinin inzibati-iqtisadi kollegiyalarına verilir. Hazırda apellyasiya instansiyası məhkəmələri kimi **Bakı Apellyasiya Məhkəməsi, Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsi, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi və Şəki Apellyasiya Məhkəməsi** fəaliyyət göstərir. Apellyasiya şikayəti məhkəməqərar rəsmi qaydada verildiyi gündən 30 gün müddətində verilə bilər.

Apellyasiya şikayətində aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır

- *şikayətin verildiyi məhkəmənin adı və ünvanı;*
- *şikayəti verən şəxsin soyadı, adı, atasının adı, iş yeri, yaşayış yeri, yaxud olduğu yer və işdə prosessual vəziyyəti;*

- *barəsində şikayət verilən qətnamə, onun qəbul edilmə tarixi, nəticə hissəsi, qətnaməni qəbuledən məhkəmənin adı;*
- *şikayətiverən şəxsin tələbi və işin materiallarına istinad etməklə ərizəçinin qətnaməni düzgün hesab etmədiyi əsaslar;*
- *şikayətə əlavə edilən sənədlərin siyahısı.*

Apellyasiya şikayəti, şikayəti vermiş şəxs, onun qanuni nümayəndəsi və ya nümayəndəsi tərəfindən imzalanmalıdır.

Apellyasiya şikayəti ona əlavə edilmiş sənədlərlə birgə işə baxmış birinci instansiya məhkəməsi vasitəsi ilə verilir. Apellyasiya şikayəti və ona əlavə olunan yazılı sənədlər işdə iştirak edən şəxslərin sayına uyğun sayda təqdim edilir.

Ərizəçi apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarı ilə razılaşmadıqda Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin inzibati-iqtisadi kollegiyasına kassasiya şikayəti verə bilər.

Kassasiya şikayəti məhkəmə qərarının rəsmi qaydada tam formada təqdim olunduğu gündən 1 ay, məhkəmə qərardadının təqdim olunduğu gündən 10 gün müddətində müvafiq apellyasiya instansiyası məhkəməsi vasitəsi ilə verilir.

Şikayətdə mübahisə edilən məhkəmə qərarı və ya qərardadı barədə məlumatlar göstərməli və şikayət əsaslandırılmalıdır. Şikayətin əsaslandırma hissəsində şikayəti verən şəxsin tələbi göstərməlidir.

Yuxarıda qeyd edilədiyi kimi, əmək hüquqlarının pozulması, işdə bədbəxt hadisə nəticəsində sağlamlığa vurulan zərər, təhsil hüquqları, ailə hüquqları, mənzil hüquqları və s. kimi sosial hüquqların hüquqi müdafiəsi rayon, şəhər məhkəmələri, apellyasiya və kassasiya məhkəmələrinin mülki kollegiyaları tərəfindən həyata keçirilir .

Mülki məhkəmə icraatı qaydasında hüquqların müdafiəsi üzrə məhkəməyə müraciət də inzibati məhkəmə icraatı kimi yazılı iddia ərizəsi formasında verilir.

İddia ərizəsində aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

- *ərizənin verildiyi məhkəmənin adı;*
- *işdə iştirak edən şəxslərin adları, onların poçt ünvanları;*
- *iddiaçının və ya ərizəçinin tələbi, onların öztələblərini əsaslandırıcıları hallar, iddia bir neçə cavabdehə verildikdə isə onların hər birinə qarşı yönələn tələb;*
- *müqavilə ilə və ya həmin kateqoriya işlər üçün qanunla bu nəzərdə tutulmuşsa, cavabdehlə mübahisənin məhkəməyə qədər (pretenziya) qaydasında nizamasalınmasına riayət edilməsinə dair məlumat;*
- *ərizəyə əlavə edilən sənədlərin siyahısı.*

İddia ərizəsinə aşağıdakı sənədlər əlavə edilir:

- *cavabdehlərin və üçüncü şəxslərin sayına görə iddia ərizəsinin surətləri;*
- *dövlət rüsumunun ödənilməsi haqqında sənəd;*
 - *əgər nümayəndə varsa, nümayəndənin səlahiyyətlərini təsdiq edən etibarnamə və ya digər sənəd;*
- *iddiaçının öz tələblərini əsaslandırıdığı hallara dair sənədlər, əgər bu sənədlərin surətləri cavabdehlər və üçüncü şəxslərdə yoxdursa, onlara verilmək üçün bu sənədlərin surətləri;*
- *Mübahisələndirildiyi halda, normativ aktın mətni;*
 - *Müqavilə ilə və ya həmin kateqoriya mübahisələr üçün qanunda bu nəzərdə tutulmuşsa, cavabdehlə mübahisənin məhkəməyə qədər və ya pretenziya qaydasında nizama salınmasına riayət edilməsini təsdiqedən sənəd.*

İddia ərizəsi, əgər məhkəmə onu daxil olmasından 2 həftə

müddətində qaytarmayıbsa və ya onu qəbul etməkdən imtina etməyibsə, qəbuledilmiş sayılır. İşə məhkəmə tərəfindən 3 ay müddətində baxılır.

Ərizəçi birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsi ilə razılaşmadıqda pellyasiya instansiyası məhkəməsinin mülki kollegiyasına apellyasiya şikayəti verir. Apellyasiya şikayəti məhkəmə qətnaməsi rəsmi qaydada verildiyi gündən 1 ay müddətində verilə bilər. Apellyasiya şikayətində aşağıdakı məlumatlar əks olunmalıdır:

- *şikayətin verildiyi məhkəmənin adı və ünvanı;*
- *şikayəti verən şəxsin soyadı, adı, atasının adı, iş yeri, yaşayış yeri, yaxud olduğu yer və işdəprosessual vəziyyəti;*
- *barəsində şikayət verilən qətnamə, onun qəbul edilmə tarixi, nəticə hissəsi, qətnaməni qəbul edən məhkəmənin adı;*
- *şikayəti verən şəxsin tələbi və işin materiallarına istinad etməklə ərizəçinin qətnaməni düzgün hesab etmədiyi əsaslar;*
- *şikayətə əlavə edilən sənədlərin siyahısı.*

Apellyasiya şikayəti, şikayəti vermiş şəxs, onun qanuni nümayəndəsi və ya nümayəndəsi tərəfindən imzalanmalıdır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsində işə bir qayda olaraq, onun məhkəməyə daxil olduğu gündən 3 ay müddətində baxılmalı və müvafiq məhkəmə aktı qəbul edilməlidir.

Apellyasiya məhkəməsinin qərarından qərar rəsmi qaydada təqdim edildikdən 2 ay müddətində Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mülki kollegiyasına kassasiya şikayəti verilə bilər.

III. SOSIAL HÜQUQLARIN AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI İNSAN HÜQUQLARI ÜZRƏ MÜVƏKKİLİ (OMBUDSMAN) TƏRƏFİNDƏN MÜDAFİƏSİ

“Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiya Qanununun 8-ci maddəsinə görə Müvəkkil Azərbaycan Respublikası vətəndaşlarının, əcnəbilərin və vətəndaşlığı olmayan şəxslərin, hüquqi şəxslərin (bundan sonra "ərizəçi" adlandırılacaq) insan hüquqlarının pozulmasına dair şikayətlərinə baxır. Sosial hüquqlar dainsan hüquqlarına daxil olduğundan digər insan hüquqları kimi bu hüquqların pozulmasından da şikayət verilə bilər.

Şikayət ərizəçinin hüquqlarının pozulduğu və ya ona bu barədə məlum olduğu gündən bir il müddətində verilə bilər.

Şikayətdə ərizəçinin adı, atasının adı, soyadı, ünvanı göstərməli, eləcə də ərizəçinin hüquqlarını pozmuş qərar və ya hərəkətin (hərəkətsizliyin) mahiyyəti, şikayətin tərtib edilmə yeri, vaxtı və ərizəçinin imzası olmalıdır. Şikayətlə bağlı başqa materiallar və ya məhkəmə tərəfindən çıxarılmış qərar olduqda, şikayətə əlavə edilə bilər.

Şikayətdə ərizəçinin adı, atasının adı, soyadı, ünvanı göstərilmədikdə müraciət anonim hesab edilir və həmin şikayətlərə baxılmır. Lakin anonim şikayətdə göstərilən hallar kifayət qədər sübutlu və əsaslı faktlarla təsdiq edilirsə, həmin şikayətlər Müvəkkil tərəfindən baxılmaq üçün qəbul edilə bilər.

Şikayət şifahi verildikdə, Müvəkkil aparatının işçisi şikayətin məzmununu xüsusi blankda qeyd edir və ərizəçi həmin vərəqi

imzalayır. Ərizəçinin xahişi ilə Müvəkkil onun barəsində məlumatları gizli saxlamalıdır.⁵

Qanunla şikayətvermə müddəti buraxıldıqda, şikayət Müvəkkilin səlahiyyətlərinə aid olmadıqda, şikayətdə göstərilən hallar kifayət qədər sübutlu və əsaslı faktlarla təsdiq edilməsi istisna olmaqla şikayət anonim olduqda, şikayətlə bağlı məhkəmə icraatı getdikdə, təkrar təqdim edilmiş şikayətdə yeni məlumatlar, faktlar və sübutlar olmadıqda şikayətə baxılmasından imtina edilir.⁶

Şikayətə 30 gün müddətində baxılır. Şikayətə baxmaq üçün əlavə yoxlama aparmaq və ya material tələb etmək zərurəti yarandıqda müraciətə baxılma müddəti 30 gün də uzadıla bilər. Ərizəçinin yazılı razılığı ilə əlavə yoxlama aparmaq lazım gəldiyi halda müraciətin baxılma müddəti yenidən uzadıla bilər.

Müvəkkil şikayətə baxılması ilə bağlı görülmüş tədbirlər və nəticələr barədə 5 gün müddətində ərizəçiyə yazılı surətdə məlumat verir.

Müvəkkil şikayətin araşdırılması zamanı insan hüquqlarının pozulması hallarını aşkar etdikdə, aşağıdakı tədbirləri həyata keçirə bilər:⁷

- *qərar və ya hərəkəti (hərəkətsizliyi) nəticəsində insan hüquqlarını pozmuş dövlət və yerli özünüidarə orqanlarından, vəzifəli şəxslərdən həmin hüquqların bərpasını tələb etmək (müvafiq orqanlar, vəzifəli şəxslər 10 gün müddətində Müvəkkilə görülmə tədbirlər barədə yazılı surətdə məlumat*

5 “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 9.1. - 9.1.5.-ci maddələri

6 “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 11.1., 11.1.1. - 11.1.5.-ci maddələri

7 “Azərbaycan Respublikasının İnsan hüquqları üzrə müvəkkili (ombudsman) haqqında” Konstitusiyaya Qanununun 13-cü maddəsi 13.2., 13.2.1. - 13.2.8.-ci maddələri

verməlidirlər. Məlumat verilmədiyi və ya Müvəkkilin tələbləri həyata keçirilmədiyi hallarda Müvəkkil həmin təşkilatın yuxarı orqanına və ya digər dövlət orqanlarına müraciət edə bilər);

- *cinayət əlamətləri aşkar edildikdə, müvafiq orqanlara cinayət işinin başlanması barədə müraciət etmək;*
- *əlavə kassasiya qaydasında şikayət etmək hüququna malik subyektlərə müraciət etmək;*
- *qərar və ya hərəkəti (hərəkətsizliyi) nəticəsində insan hüquqlarını pozmuş vəzifəli şəxslərin intizam məsuliyyətinə cəlb edilməsi barədə müvafiq orqanlara təkliflər vermək;*
- *insan hüquqlarının pozulması ilə əlaqədar aparılmış yoxlamaların nəticələri ilə kütləvi informasiya vasitələrini tanış etmək;*
- *İnsan hüquqlarının pozulması xüsusi ictimai əhəmiyyət kəsb edən hallarda onların bərpası üçün Müvəkkilin səlahiyyətlərində olan təsir imkanları kifayət etmədikdə, Azərbaycan Respublikasının Prezidentinə müraciət etmək, Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi qarşısında məruzə ilə çıxmış etmək;*
- *dövlət və ya yerli özünüidarə orqanının, vəzifəli şəxsin qərarı və ya hərəkəti (hərəkətsizliyi) nəticəsində pozulmuş hüquqların bərpası üçün məhkəməyə müraciət etmək;*
- *şəxsin hüquqları qüvvədə olan normativ aktlarla pozulduqda, Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyaya Məhkəməsinə sorğu ilə müraciət etmək.*

Qeyd edək ki, hazırda Azərbaycan Respublikasının İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkilinin Gəncə, Cəlilabad, Şəki və Quba şəhərlərində regionl mərkəzləri fəaliyyət göstərir.

**ŞİKAYƏT VƏ ƏRİZƏLƏRİN
FORMA VƏ NÜMUNƏLƏRİ**

Şikayət forması

(müraciətin ünvanlandığı inzibati orqanın adı)

(müraciət edənin adı, soyadı, atasının adı)

Ünvan: _____

Tel: _____

Şikayət

(şikayət edilən faktın, hüquq pozuntusunun məzmunu)

(pozulduğu ehtimal edilən qanunvericilik normalarına istinad edə bilər)

Yuxarıda göstərilənləri əsas tutaraq xahiş edirəm:

(tələbin qısa məzmunu)

Ərizəçinin adı, soyadı və imzası:

“ _____ ” _____ 20____ il.

Əlavə edilir: (təqdim edilən sübutlar, sənədlərin əsli və ya surəti və s. ərizəyə əlavə edə bilər.

1. _____

2. _____

İddia ərizəsinin forması

_____ Apellyasiya Məhkəməsinin
İnzibati-İqtisadi Kollegiyasına

İddiaçı: _____
(iddiaçının adı)

Ünvan: _____

Tel: _____

Cavabdeh: _____
(cavabdehin adı)

Ünvan: _____

İddia ərizəsi

(iddianın məzmununun təsviri)

Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəllənin 45, 46 və 130-cü maddələrinə müvafiq olaraq xahiş edirəm:

(xahişin məzmunu, tələbləriniz)

Ərizəçinin adı, soyadı imzası _____

Tarix: _____

Əlavə edilir: (təqdim edilən sübutlar, sənədlərin əsli və ya surəti, nümayəndə varsa onun etibarnaməsi, və s. əlavə edə bilər.)

1. _____
2. _____

İddia ərizəsinin nümunəsi

Şəki İnzibati-İqtisadi Məhkəməsinə

İddiaçı: Xəlilova Günay Tofiq qızı Ünvan: Yevlax şəhəri,
Q. Xəlilov küçəsi 12, mənzil 4

Cavabdeh: Yevlax Rayon Polis İdarəsi
Ünvan: Yevlax şəhəri...

İddia ərizəsi

Mən, Xəlilova Günay Tofiq qızı 2 aprel 2011-ci il tarixdə Xəlilov Elman Abbas oğlu ilə ailə qurmuşam və həmin tarixdən etibarən Xəlilov Elman Abbas oğlu ilə birgə Yevlax şəhəri, Q. Xəlilov küçəsi 12, mənzil 4 ünvanında yaşamağa başlamışam. 8 aprel 2011-ci il tarixdə Yevlax Rayon Polis İdarəsinə, hal hazırda yaşadığım Yevlax şəhəri, Q. Xəlilov küçəsi 12, mənzil 4 ünvanında qeydiyyatata alınmağım barədə ərizə ilə müraciət etmişəm. Yevlax Rayon Polis İdarəsi 10 may 2011-ci il tarixli məktubla mənim həmin mənzilə qeydiyyatata almaqdan imtina etdiyini bildirmişdir. Məktubun surətini poçt vasitəsilə 13 may 2011-ci il tarixdə əldə etmişəm. Hesab edirəm ki, Yevlax Rayon Polis İdarəsinin bu hərəkəti qanunsuzdur. İlk növbədə bildirim ki, 12 may 2011-ci il tarixli məktubda mənim hansı əsaslarla qeydiyyatata alınmaqdan imtina edilməsi barədə heç bir qeyd yoxdur. Məktubda yalnız qeydiyyatdan imtina ilə bağlı məlumat verilmişdir. Digər tərəfdən mənim rayon polis idarəsinə təqdim etdiyim sənədlər qanunvericiliyin tələblərinə uyğun olmuşdur.

Belə ki, mən Yevlax Rayon Polis İdarəsinə “Yaşayış yeri və olduğu yer üzrə qeydiyyat haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanununun 5-ci maddəsinə əsasən, öz şəxsiyyət vəsiqəmi və evin mülkiyyətçisi olan Xəlilova Şəfiqə Arzuman qızının mənə yaşayış sahəsi verilməsi barədə ərizəni təqdim etmişəm.

Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 33.1-ci maddəsinə əsasən, məcburetmə haqqında iddia vasitəsi ilə iddiaçı onun arzuladığı inzibati aktı qəbul etmək vəzifəsini cavabdehin üzərinə qoymağı məhkəmədən tələb edə bilər. Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinin 8.1.4-cü maddəsinə əsasən, digər hallarda iddialara cavabdehin yerləşdiyi yerin, yaşayış yerinin, yaşayış yerinin olmadığı hallarda olduğu yerin və ya axırıncı yaşayış yaxud olduğu yerin məhkəməsi tərəfindən baxılır. Yuxarıda qeyd olunanları əsas tutaraq

Xahiş edirəm:

Yevlax Rayon Polis Şöbəsinin üzərinə mənim Yevlax şəhəri, Q. Xəlilov küçəsi 12, mən 4 ünvanına qeydiyyatla alınmadığım barədə qərar qəbul edilməsi vəzifəsinin qoyulması barədə qərar qəbul edəsiniz.

Qoşma.

1. İddia Ərizəsi: 2 nüsxə.
2. Yevlax Rayon Polis İdarəsinin 10 may 2011-ci il tarixli məktubunun surəti.
3. Yevlax Rayon Polis İdarəsinin təqdim etdiyim sənədlərin surətləri

İmza:

Xəlilova Günay Tofiq qızı

18 iyun 2017-ci il.

Kitabça "GGP CONSULT" Məhdud Məsuliyyətli

Cəmiyyətinin sifarişi ilə

“Print Works” Çap Evində nəşr edilib.

Tiraj: 25000

“Hüquq və İnkişaf” İctimai Birliyi ilə əlaqə:

Tel.: (+994 12) 511-62-28; (+994 50) 611 74 43

e-mail: himmerkez@yahoo.com